

*

lijepo živjeti, za malo novca!

Završni rad, 2017.
Ana Dumančić

mentorica:
dr. sc. Lada Čale Feldman
Centar za ženske studije,
Zagreb

Upisujem fakultet koji ne želim. Samo da se maknem iz Rijeke. Prodajem godišnju pokaznu kartu za djecu invalida domovinskog rata najboljoj prijateljici za sedamsto kuna i plaćam putno osiguranje i vizu. Prvi mjesec u Ljubljani imam trideset i dva eura. Sobu u učeničkom domu plaćam sto osamdeset eura, cimerica Tanja iz Šentjerneja pedeset. Posjećujem centar za socijalni rad jedanaest puta prije nego mi odobre stipendiju za socijalno ugrožene studente i nakon šest mjeseci isplate samo njezinu četvrtinu jer ju je slovenska vlada ukinula za strance. Status strankinje prije statusa redovne studentice. Nakon tri mjeseca odustajem od fakulteta, jer što je uopće komunikologija?

ciciban

U ustajaloj toplini ravnateljčinog ureda curi mi nos.

Brišem ga rukavom kaputa. Ne znam slovenski pa ona ljubazno sastavlja izjavu u kojoj pristajem na uvjete posla umjesto mene.

Vrtić Ajda ima čak tri kata. Dok Željka i Hasida cijele dane peglaju u vrućoj praonici u podrumu, Slavica, Nevenka, Sabina i ja vučemo metle po linoleumskim hodnicima i peremo dječje wc-e, svaka na svojem katu. Dok je kolegica na bolovanju, mijenjam je u jaslicama. Posao nije težak, iako je prošla djevojka pobjegla sa smjene, a da se nikome nije javila. Roditelji prolaze hodnicima bez pozdrava. Čistimo za minimalac.

Iz malenih limenih posudica ručamo isto što i djeca, a ispod nekih stepenica imamo namješteno malo kuhalo, plastični stol, stolice i postere na zidu. Jedemo suhe kekse i pijemo kavu. Prvo se pjena na kavi odvaja žlicom i svaka dobiva po malo.

Svake večeri Slavica mi u ruke gura veliku vrećicu hrane. Panine, kekse, rolade, voće, jogurte, ponekad i kreme za ruke. Slavica postaje moja zaštitnica. Pušimo cigare i jedemo kruške na igralištu dok svi spavaju. Visoka, žute kose i pogrbljenih ramena, promatra me ispod crnih obrva. Kujemo planove za ljeto koje dolazi. Jednog dana, kada naučim čistiti, mogla bi biti dobra žena njenom sinu. Nakon dva tjedna, kolegica se vraća s bolovanja.

zahodni zmaj

Preko tisuću kvadratnih metara betonskog parkirališta jedne ljubljanske industrijske zone, prostire se kineska trgovina Zahodni zmaj. U njezinim nevidljivim sporednim prostorijama žive šef, njegova partnerica šefica i njegove kćeri QingQing in QingZhi. Zaposlenicama je ulaz u stražnje prostorije zabranjen. Kroz plastična vrata stana prolaze samo članovi obitelji i velike vreće riže. Ja se nalazim na blagajni.

Asortiman našeg skladišta miš maš je prijekopotrebnog smeća, od ženske najlonske odjeće, alata, vaza i kozmetike do hladilica za laptope i tapeta. Svejedno, ljudi dolaze i odlaze, buče kotačićima velikih plastičnih kolica. Nepodnošljivo je vruće ali ne smijemo izlaziti van. Treba štiti robu, kamere ne rade, a krađe su česte. Zbog rajfa sakrivenog ispod jakne, QingQing i ja trčimo za ženom po parkiralištu Hofera. Njezina se mama u nepoznatom smjeru već udaljila biciklom, a šef navija s vrata skladišta. Sljedeći put je bio suncobran za plažu. Ukrala ga je šezdesetogodišnja žena dok sam ju gledala s drugog kraja trgovine. Šef govori kineski i tri riječi španjolskog. Obraća mi se uglavnom u kratkim naredbama. Ana, no!, kada pokušam promijeniti rusku operu koju šefica sluša za opuštanje kada slaže lutke u izlogu. I meni daruje dvije da ih ukrasim kako želim. Djevojke imaju sedamnaest i šesnaest godina, ne idu u školu, rade u skladištu i gotovo nikada iz njega ne izlaze. U šoping odlaze taksijem. Sve tri nose kombinaciju odjeće iz trgovine i skupocjenih dizajnerskih markica iz robne kuće u centru Ljubljane. QingZhi se svako jutro skladištem prešetava u štiklama. QingQing zapisuje prijevode slovenskih riječi u mali blok. Ponekad mi za marendu donese rižu i kupus. Nije dozvoljeno čitanje ali ponekad čitam u zadnjem redu polica, između stolitarskih plastičnih bačvi.

Krajem lipnja inspekcija u skladištu vrši rutinsku provjeru dokumenata. Dobivam opomenu jer sam vizu zaboravila kod kuće. S vremenom, šeficu i QingZhi vidam sve rjeđe. Šeficu vidim samo još jednom, kroz odškrinuta vrata, stoji u potpuno nenamještenoj sobi. Do kraja ljeta skriva se jer joj je istekla viza. QingZhi radi u Španjolskoj kao konobarica, barem tako kaže QingQing.

Upisujem drugi fakultet.

sladoled

Sjedimo na terasi i pijemo mineralnu. Ivana mi dobronamjerno ispravlja gramatičke pogreške u životopisu dok me Sakip ispituje o dosadašnjem iskustvu prodaje sladoleda. Radim lijepe kuglice, baratam pjenom iz automata, poznajem i lučke, dobivam posao.

Moj štand smješten je u sjeni Plečnikovih arkada u samom centru Ljubljane. Sastoji se od prastare škrinje i blagajne, požutjele tende i limenog pulta sa sudoperom. Šef se hvali kako je sa suradnicima zakupio cijeli glavni trg na deset godina za milijun eura. Sladoledi su mješavina praha i vode, fluorescentnih boja. Njihovi su nazivi ispisani rukom, crnim flomasterom na sjajne pločice.

Nije baš potrebno svakome davati račun, savjetuje me. Prvog radnog dana u provedbi tog savjeta hvata me inspekcija. Moja kolegica je Urška. Ne obraća mi se imenom nego me zove 'una hrvatica'. Dva tjedna radim samo popodne, a vikendima smjene od dvanaest sati. Urška je zamolila za nekoliko slobodnih dana.

Početak je kolovoza, sladoled se topi u razbijenoj škrinji. Susjedi slažu štandove ranije. Upozoravaju me, dolazi oluja. Sakip ništa ne javlja pa ostajem sjediti. Odjednom, ležim ispod otrgnute tende u nesvijesti. Strah me je da vrata od škrinje ne osakate nasumične prolaznike pa ih pridržavam i plaćem dok kiša i vjetar raznose sve oko mene.

Šef me vodi na hitnu i za utjehu mi kupuje pizzu. Satima čekamo na red. Rentgen glave plaćam sama, sto eura. Pa će mi on vratiti s plaćom. Srednje jak potres mozga, za svaki bi slučaj noćas trebala ostati budna. Mogu ležati samo na desnoj strani tijela i na bolovanju sam pet dana. Dolazi vikend i Sakip je nervozan. Zove me da me pita kada ću se vratiti na posao. Najavljena je nova oluja pa skupljam svoje stvari. Hoću li svaki put kada padne malo kiše morati zatvarati štand jer je tebe strah? Zbogom Sakipe.

party bar

Ulazim u prizemlje obiteljske kuće. Cijela je obrasla bršljanom, a iznutra dopire samo prigušeno narančasto svjetlo. Party Bar, Sex Avenue, kaže metalna pločica pribijena iznad ulaznih vratiju.

Bar se sastoji od tri visoka okrugla mramorna stola, okružena smeđim kožnim klupicama i ogledalima. Mračno je i zadimljeno, po zidovima fotografije nekih davnih fešta, uvijene u uglovima od starosti. Po klupicama poredani muškarci. Osim konobarice, žene su ovdje rijetkost zato svaku valja pomno odmjeriti.

Razgovor za posao obavljamo nagurani između stola, drugih gostiju i drvenog šanka. Uroš ima pedesetak godina, velika usta i zgeliranu kosu. Nudi mi čips iz keramičke zdjelice. Probni rok nije plaćen, četiri eura na sat, novac dobivam na ruke. Kimam glavom iako znam da druge djevojke dobivaju pet. Radno vrijeme od šest popodne do kada gosti ne postanu prepijani. Počinjem sutra.

Moja je dužnost, osim posluživanja pića i hrane i čišćenja, nadziranje Aleša koji, dok je Uroš na wc-u, krade piće iz šanka. Uroš sumnjičavo zbraja moju manču. Previše, ali će mi dozvoliti da je uzmem ovaj put. Ako na posao zakasnim dvije minute, prvi sat radim besplatno. Čipsa se poslužuje pola zdjelice, ni previše ni premalo.

Svibanj je i okrećemo janjca u dvorištu ispod stare lipe. Muškarci poredani po klupicama Uroševi su prijatelji iz djetinjstva. Pikado ponekad ovdje zaigra i pjevač Magnifico koji mi se obraća lupanjem prazne čaše o šank, fantu tu zna popiti i Saša Lošić Loša. Ponedjeljkom u kutu ispod male televizije sjedi Matija. Nalik starijem Kurt Cobainu, ispod glomaznog kožnjaka ponekad ne nosi ništa, a travu uzgajanu na planinama Slovenije donosi u malom školskom Ben 10 ruksaku. U prosjeku svaki četvrti stalni gost Party bara ima giht. Bolest kraljeva,

kaže mi Uroš. Svakog četvrtka se napije pa mi satima, sa bijelom slinom nakupljenom u kutcima ustiju, priča o danima slave Party bara.

Oko jedan ujutro, kada više nitko ne naručuje piće, Uroš se ušulja u šank pa mi prigovara da sam namrgođena i da bi se trebala više smiješiti, pogotovo okružena ovako zanimljivim ljudima. Smješkam se. Igor me poziva na seansu ispuštanja energije kod sebe kući, Iztok na večeru, Aleš mi na mobitel šalje poruke o ženstvenosti koju je dugo tražio, Loša me poziva na piknik. Ne pristajem pa me obriše sa fejsa.

Slavimo dvadeset i sedmi rođendan Party bara. Slavni televizijski komičar časti djevojke za susjednim stolom domaćom orahovicom i zaboravlja platiti račun. Tvrdi, djevojke su si same plaćale piće. Četiri sata ujutro su. Četiri sata do faksa. Za stolovima još tri gosta, svi su odavno prestali piti. Uroša tražim u wc-u koji nitko nije oprao godinama. Pojavljuje se uspuhan nakon petnaest minuta. Otrčao je krug oko kvarta da dođe sebi. Nakon godinu dana pozdravljam se s Party barom.

boris

Borisa upoznajem preko zajedničke prijateljice u ljeto 2014. godine. Iako je već našao model, pristaje da se vidimo na kavi. Sviđam mu se pa odustaje od druge djevojke i vodi me na sladoled.

Boris živi na drugom katu barokne palače. Njegov je atelje pripojen uz spavaću sobu. Boris je slikar, kipar i glumac. Najčešće skuplja naplavno drvo i morem nagrižene plastične čepove i boce pa iz njih sastavlja apstraktne skulpture ukrašene velikim penisima.

Boris bi ovog ljeta volio pronaći neku zanimljivu pozu koju bi naslikao na 1x1 metar veliko žuto okruglo platno. Ležim gola na deki na podu i čitam časopise ili knjige. Ako bih mogla malo rastvoriti noge da dobijemo neku provokativniju pozu.

Tog vrućeg ljeta nemam status studentice pa se ne mogu zaposliti. Boris mi kupuje vrećice hrane u Mercatoru. Kada dođem na poziranje, za opuštanje kuha domaće čajeve ili kaše s voćem. Ponekad odemo na ručak ili večeru, u piceriju ili menzu. Plaća me deset eura na sat ili ostavlja novce u knjizi o mesu i pornografiji.

Mama nije sretna jer misli da sam prisiljena tijelo prodavati za novac. Njezina kolegica iz kioska radi mi natalnu kartu i predviđa da bi se mogla uvaliti u hardcore pornografiju. Nekoliko dana kasnije Boris me pita može li me fotografirati kako bi vježbao crtanje i dok mene nema. Kažem da ne može. Boris mi ponekad daje i savjete. Kamenoklesar me ne zaslužuje jer nije intelektualac. Mogla bih se baviti glumom jer sam lijepa. Nikada ne stignemo oslikati okruglo žuto platno.

egon

Akt još jednom jer približava se diploma i vremena za pravi posao nema! Egonov oglas pronalazim na stranicama studentskog servisa. Standardna priča, sat vremena deset eura.

Egon ima ideju za svoj novi portfolio. Moli me da na snimanje ponesem ruž, maskaru, perle, dugu suknju i štikle. On ima periku. Snimat ćemo u kamenolomu, u ljeto, u dva popodne. Na sreću, ipak se odlučujemo za hladoviti šumarak samo pola sata vožnje udaljen od Ljubljane. U neobaveznoj čavrlji, spominjem svoje buduće planove pa me pita jesam li feministkinja. Kažem da jesam pa ostatak vožnje provodimo u tišini. U šumarku odijevam tamno zeleno lanenu haljinu i polako je svlačim s ramena, grudi, bokova. Šumska vila. Sljedeća je bijela suknja. Iz nekog se razloga osjećam kao da sam u Putokazima.

Nakon pet godina uspješno diplomiram, s devetkom, dvije ovrhe i tisuću eura duga.

cvrčak

Teacher Ana Banana. Ne znam što radim dok grupu petogodišnjaka u vlakiću vodim kroz podrumske prostorije dviju vila u centru Zagreba, kroz kuhinju pa kotlovnici, dok ne dođemo do međuzemlja gdje ćemo imati prvi zajednički sat engleskog jezika.

Natrag u Hrvatskoj, shvaćam da je specifično biti samo prvostupnica anglistike. Referentica Ana šalje mi različite poslove, od Konzuma do raznih trgovina cipelama. Nakon nekoliko neuspjelih pokušaja pozvana sam na razgovor u školu stranih jezika. Dogovaramo ogledne satove i probu te prolazim test. Moj prvi posao u struci. Sedmero djece, jedan sat dnevno. Dvomjesečni ugovor i tisuću kuna plaće. Materijal nabavljate sama. Iz ureda dobivam knjigu i CD koji ne radi. Uljepšala sam joj dan. Sve smo žene.

Od šezdeset dana na probnom roku sam četrdeset i pet. Prvih petnaest dana radim neprijavljena i nikada mi nisu plaćeni. U razgovoru sa šeficom saznajem da sam ja zapravo dužna njoj jer nisam radila dovoljno sati. Pokazuje mi slike svoje bebe na mobitelu.

Aron je ispod stola, Leni me ignorira, Patrik glumi da ništa ne zna, Eva i Leona vrište, Luka je zaokupljen rukom u gaćama. Štipkaju me za cice, komentiraju dlake na nogama i činjenicu da sam uvijek u istoj ružičastoj košulji na čokoladice. Najvažnije je napraviti što više šarenih kartica da se djeca zabave. U zagrebačkim fotokopirnicama ostavljam bogatstvo. Još samo sutra, završna priredba, završni sat. Roditeljima ćemo pokazati što smo sve naučili zajedno.

A sljedeće? Sezona?

* obiteljski kombi.